

AZ ÖNKÉNTESSÉG MINT A SZÜLŐK ISKOLAI BEVONÓDÁSÁNAK EGY FORMÁJA – SZISZTEMATIKUS SZAKIRODALMI ELEMZÉS EREDMÉNYEINEK BEMUTATÁSA

KOCSIS ZSÓFIA¹ – MARKOS VALÉRIA² –
FAZEKAS ELEK³ – PUSZTAI GABRIELLA⁴

DOI: <https://doi.org/10.53585/OnkSzem.2022.4.57-87>

Absztrakt

A szülői bevonódás vizsgálata az elmúlt évtizedben az oktatáskutatás fókuszába került, ugyanis a családi elkötelezettséget vizsgáló kutatások a bevonódás tanulmányi eredményességre gyakorolt pozitív hatásairól számoltak be. Habár a szülői bevonódás egyik alapvető formája lehet a szülők iskolai önkéntessége, nincsenek ismereteink ennek bizonyított hatásairól, s még szisztematikus áttekintés sem volt közzé a témában magyar nyelven. Az áttekintő tanulmányunkban a szülők iskolai önkéntességére fókuszáltunk. Munkánk a szülők önkéntességének és iskolai bevonódásának kapcsolatával foglalkozó 29 munkát gyűjt össze, amelyek a 2004 és 2021 közötti időszakban kerültek publikálásra. A tanulmányok változatos kutatási módszereket használnak. A vizsgált cikkekben a szülői önkéntesség a szülői bevonódás egyik hatékony eszköze volt, vagy a beavatkozások, mentorprogramok egyik eredményeként definiálták. Kutatásunk újszerűsége, hogy európai viszonylatban csupán néhány kutatás foglalkozott a szülők iskolai önkéntességével, a feldolgozott kutatások túlnyomó többségét az Amerikai Egyesült Államokban végezték. Kutatásunk felhívja a figyelmet a téma fontosságára, megállapítható, hogy a szakirodalomban limitált azoknak a tanulmányoknak a száma, amelyek a kedvezőbb szociokulturális háttérrel rendelkező családok bevonódásával kapcsolatosak, valamint ez a kutatási terület elhanyagoltnak számít főleg a középfokú oktatásban tanulók diákok kapcsán. Az eredmények arra engednek következtetni, hogy a szülők bevonódását célzó kezdeményezések az oktatási szint növekedésével egyre kisebb számban jelennek meg. Ennek egyik feltételezett oka lehet, hogy a gyermekek önállósodásával már a felek nem érzik szükségét az intenzív szülői önkéntességnek és bevonódásnak.

Kulcsszavak: szülői bevonódás, szülői elköteleződés, szülői önkéntesség az iskolákban, szülői önkéntes program,

¹ Kocsis Zsófia, tanársegéd, Debreceni Egyetem Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet, kutató, MTA-DE-Családok és Tanárok Kooperációja Kutatócsoport

² Markos Valéria (PhD), szociológus, kutató, MTA-DE-Családok és Tanárok Kooperációja Kutatócsoport

³ Fazekas Elek, PhD hallgató, kutató, MTA-DE-Családok és Tanárok Kooperációja Kutatócsoport

⁴ Pusztai Gabriella (D.Sc. habil), intézetigazgató, Debreceni Egyetem Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet, kutatásvezető, MTA-DE-Családok és Tanárok Kooperációja Kutatócsoport

Volunteering as a form parental involvement in school – Presentation of the results of systematic literature review

Zsófia Kocsis – Valéria Markos – Elek Fazekas – Gabriella Pusztai

Abstract

During the past decade, investigation of parental involvement has become the focus of educational research as studies on family commitment reported positive effects on academic performance. Although volunteering in school may be one of the basic forms of parental involvement, we have no evidence-based information on its effect, and no systematic review has even been published in the Hungarian language. In our systematic review, we collected studies focusing on parental volunteering in school. This paper reviews 29 studies published between 2004 and 2021 on the relationship between volunteer and parental involvement. The studies use diverse research methods. In the analyzed articles, parental volunteering was either an effective tool for parental involvement or it was defined as one of the results of interventions and mentoring programs. Our research is novel because only a few studies focused on the school volunteering of parents in a European context; the majority of the research we studied was conducted in the United States of America. Our research draws attention to the importance of the topic, and it can be concluded that the number of studies related to the involvement of families with a more favorable socio-cultural background in the literature is limited, and this research area is considered unexplored, especially on the secondary school level. The results lead to the conclusion that the number of initiatives to involve parents decrease as the children enter higher grades. One of the presumed reasons for this may be that as the children become independent, and the parents no longer feel the need to intensively volunteer.

Kulcsszavak: parental involvement; parental engagement, parental volunteering in school, parent volunteer program,

BEVEZETÉS

A szülői elkötelezettség és az iskolai részvétel fejlesztésének módszertana Joyce Epstein nevéhez köthető, aki az 1980-as évek végén hívta fel a figyelmet arra, hogy az alacsony státusú tanulók eredményesebb tételéhez a szülők iskolaközösségbe való bevonásán keresztül vezet az út (Coleman 1988). Korábban, az amerikai oktatáspolitikai határainak átalakításával és a gyenge teljesítményű, alacsony státusú tanulók más iskolakörzetekbe való átirányításával próbálta enyhíteni a problémát, de ez nem vezetett megoldásra.

Epstein véleményét Coleman (1988) kutatásai is alátámasztották, miszerint az iskolaközösség megerősítése, a szülők iskolai önkéntes munkába és más közös tevékenységekbe való bevonása révén javultak a tanulói eredmények. A szülői bevonódással és elköteleződéssel foglalkozó kutatások arra fókuszálnak, hogy az iskola hogyan képes kompenzálni a gazdasági

aktivitás alacsony volta miatt beszűkülő szülői szerepvállalást, illetve milyen tényezők segítik a szülőket, hogy hatékonyabb nevelési tevékenységre legyenek képesek (Epstein – Sanders 2002).

Epstein munkásságának köszönhetően az Amerikai Egyesült Államokban számos kutatás és kezdeményezés látott napvilágot, azonban európai viszonylatban jóval kevesebb vizsgálatot végeztek a témában.

Közép-Európa volt szocialista országaiban, ahol az önkéntesség csak az 1990-es években bekövetkező politikai változások után vált szabaddá, nagy érdeklődés övezi, hogy a szülők iskolai önkéntességének milyen evidence-based (bizonyítékokon alapuló) megoldásai vannak. A nemzetközi kutatások egy része elsődlegesen az otthoni szinten zajló bevonódást tartja fontosnak („at-home good parenting”), és úgy vélik, hogy az iskolai szinten zajló bevonódás nem feltétlenül jár együtt pozitív hatásokkal a gyermek előmenetelében, ugyanis például a szülői önkéntesség iránti magasabb igényt értelmezhetjük az iskola részéről erőforrás hiányra utaló jelként is – például nem biztosított elegendő humán erőforrás az egyes iskolai rendezvényeken –, így a szülők részvétele kiemelten fontos (OECD 2019). Elemzésünk legfőbb célja, hogy az iskolai szinten zajló bevonódási formáról, azaz a szülők iskolai önkéntességéről alkossunk átfogó képet. Elsőként a szülői bevonódás és az önkéntesség összefüggéseit mutatjuk be, melyet a szisztematikus szakirodalom elemzés módszertanának kifejtése követ. Ezt követően az elemzésre kiválasztott tanulmányokat mutatjuk be az általunk vizsgált dimenziók alapján.

A SZÜLŐI BEVONÓDÁS ÉS AZ ÖNKÉNTESSÉG

A szülői bevonódás definíciója és szerkezete

A „parental involvement” (szülői bevonódás) kifejezés konkrét, széles körben elfogadott definíciója csekély számú tanulmányban található meg annak ellenére, hogy jelentős mennyiségű oktatáskutatási szakirodalom foglalkozik a témával (Bakker – Denessen 2007). Arnott (2008) azt a kérdést vizsgálja, hogy vajon milyen az elkötelezett szülő? Vajon az a szülő az elkötelezett, aki olvassa az iskolai hírlevelet, csomagol ebédet a gyermekének, meleg ruhát ad rá és ott van minden értekezleten, fogadóórán? Vagy az, aki megteszi mindezt és esténként leül olvasni a gyermekével, felügyeli a házi feladat elkészítését? Vagy az, aki bent ül az iskolai tanácsban, név szerint ismer minden tanárt és biztosan részt vesz minden iskolai eseményen?

Morrison (1978) szerint míg az 1970-es évek kutatásai a szülői bevonódás definícióját a szülők iskolai aktivitásaként értelmezték, addig Grolnick és Slowiaczek (1994) a „parental involvement” kifejezést úgy határozta meg, hogy az „a szülő által a gyermekre fordított erőforrás”, illetve néhány kutató a szülők, nevelők gyermekeik oktatásba való befektetéseként értelmezi (LaRocque et al. 2011). Továbbmenve, Hoover-Dempsey – Sandler (1997) a szülők otthoni és iskolai tevékenységét értik a fogalom alatt, amelyek a gyermekek tanulásához kapcsolódnak. Más szerzők már komplexebben definiálják a fogalmat, például Epstein (1987), aki konkretizálta a szülők otthoni tevékenységét is, úgymint a házi feladatok elkészítésében való segítségnyújtást, iskolai életről, eredményekről való beszélgetést is ide sorolta. Akárcsak Corner (1995), aki a szülői részvétel home-based strategy (otthoni szülői bevonódás) mellett a másik specifikus típus, a school-based strategy-t (iskolai szülői bevonódást) pontosította, mint például a pedagógusokkal folytatott kommunikáció, interakciók vagy az iskolai rendezvényeken való részvétel. Sui-Chu és Willms (1996) szerint egy sokdimenziós fogalomként kell tekintenünk a „parental involvement”- a szülői bevonódás kifejezésre. A későbbiekben a szerzőpáros megkülönböztette a szülői részvétel két otthoni aspektusát: az iskoláról s az ott történekről, a tanulásról való beszélgetést, valamint a gyermek otthoni felügyeletét (házi feladat ellenőrzése, tévénézés/számítógépezés korlátozása). Nemcsak az otthoni részvétel, hanem az iskolai részvétel két típusát (szülő-tanár kapcsolattartást és iskolai részvételt) is elkülönítette. Utóbbira példa, a nyílt napon, szülői értekezleten, programokon való részvétel és az önkéntesség.

Az önkéntesség

A nemzetközi irodalom szerint (Cnaan – Amroffell 1994; Wilson 2000; Dekker – Halman 2003; Handy et al. 2010) önkéntesnek tekinthető az a személy, aki a nem kötelezően elvégzendő munkát szabad akaratából, valamiféle belső indíttatásból végzi, és tevékenysége anyagi ellenszolgáltatás nélkül történik. A végzett tevékenység elsősorban más személy, csoport, vagy a társadalom hasznát, azaz a közjót szolgálja. Az önkéntesség lehet belső (szubjektív, értékorientált) és/vagy külső (instrumentális, de nem közvetlenül anyagi) motivációjú. Voicu és Voicu (2003) az önkéntességet ennél szűkebb értelemben definiálja, és csak a formális (szervezeti) keretek között zajló önkéntességet tekinti önkéntességnek. Wilson (2000) megkülönbözteti a szervezeti tagsággal nem járó és szervezeti tagsággal járó önkéntességet. A nyugat-európai országokban a formális és informális keretek közt zajló önkéntesség

gyakorisága között pozitív a korreláció, tehát mindkettő növeli a másik forma előfordulásának esélyét (Smith 1994; Gallagher 1994; Wilson – Musick 1997).

Wilson (2000) eredményei szerint a jobb anyagi helyzet, a magasabb iskolázottság, a szélesebb kapcsolati háló, a gyakoribb civil szervezeti részvétel és a vallásosság növeli az önkéntesség esélyét. Perpék (2012) hangsúlyozza, hogy a kapcsolati erőforrások hatása nagyobb az önkéntességre, mint a szociodemográfiai változóké. A kiterjedtebb baráti kör, a több formális és nem formális interakció, az erősebb családi kapcsolatok; a vallásosság, mint a társadalmi tőke indikátora; a szervezeti tagság, a másokba vetett bizalom növeli az önkéntesség esélyét (Perpék 2012). Amennyiben a kapcsolatok erőssége mentén vizsgálódunk, látható, hogy elsősorban a gyenge kötések (távoli ismerősök, munkahelyi kapcsolatok, társadalmi osztályokon átívelő kapcsolatok) és az emberek közötti bizalom növeli az önkéntesség iránti hajlandóságot (Voicu és Voicu 2003). Az önkéntességgel kapcsolatos kutatások számtalan személyes, kollektív és szervezeti előnyt azonosítottak (Markos et al. 2019; Pusztai et al. 2019).

Szülői bevonódás és önkéntesség

Epstein (2010) szerint a pedagógus és szülő közötti partnerkapcsolatok lényege, hogy a tanuló áll a középpontban, és a partnerkapcsolati modellt alkotó három szereplő (iskola, család, helyi közösség) célja az iskolai sikerek elérése, a lemorzsolódás csökkentése, a tanuló biztatása. A szülő és az intézmény harmonikus kapcsolata és együttműködése kedvezően alakítja az iskolai légkört, segíti a felek közös munkáját.

A felek közötti kapcsolatok vizsgálhatóak intézményi (minden szülőt meghívnak iskolai programokra), interperszonális (tanár és szülő kommunikációja) módon. Epstein szerint a különböző bevonódási formák pozitívan támogatják a diákok iskolai eredményességét. Epstein (2010) hat különböző típusú bevonódási formát emelt ki, amelyek pozitívan hatnak a tanulók iskolai pályafutására.

- Az első típusba sorolta a szülői feladatokat s azok intézmény általi támogatását, amelyet elősegíthet a családlátogatás, részvétel családtámogatási rendezvényeken (például a gyermekneveléssel, szülői teendőkkel kapcsolatos rendezvény).
- A második típusba a kommunikációval kapcsolatos tényezők sorolhatók, amelyek a hatékony kapcsolattartást támogatják a család és az iskola között. Ilyen kezdeményezés lehet, hogy évente egyszer minden szülővel beszélnek gyermeke fejlődéséről.

- A harmadik típus az önkéntességet fedi le, például a pedagógusokat és diákokat segítő osztálytermi, iskolai programokon való segítségnyújtás mint önkéntes munka.
- A negyedik típus az otthoni tanulást támogató javaslat például: hasznos tanácsok a házi feladattal kapcsolatban, családi matematikai, természettudományos stb. programok.
- Az ötödik típus a döntéshozatalra vonatkozik, tehát a részvétel az iskola, a szülői és egyéb helyi, területi testületek munkájában.
- Végezetül a hatodik típus az együttműködés a közösséggel, amely alatt a helyi kulturális, szociális, szabadidős szolgáltatásokról való tájékoztatást és az együttműködést értjük az iskolát és családot körülvevő, tágabb közösséggel (Epstein 2010).

Az alábbi bevonódási típusok útmutatót adnak, hogy miként alakíthatunk ki hatékony partnerkapcsolati programot a családok és az iskolák között. Minden bevonódás-típus más-más gyakorlatot és feladatot tartalmaz, és eltérő eredményekhez vezet: némelyek a szülők, és/vagy a tanulók bevonását és/vagy az iskolai klímát jelöli ki fejlesztési célként.

Nemzetközi összehasonlításban a PISA 2018 vizsgálat 79 országról szolgáltat friss adatokat. A megkérdezett iskolavezetők válasza szerint, az OECD országokban átlagosan a diákok szüleinek 41 százaléka saját kezdeményezésére, 57 százaléka pedig a pedagógus kezdeményezésére beszélgetett gyermeke fejlődéséről a pedagógussal. A szülőknek mindösszesen 17 százaléka vett részt a helyi iskolai önkormányzatokban, és 12 százaléka jelentkezett önként fizikai vagy tanórán kívüli önkéntes tevékenységekre, például épület karbantartás, kiránduláson való részvétel (OECD 2019).

A TANULMÁNY CÉLJAI ÉS MÓDSZEREI

A szakirodalomban számos tanulmány foglalkozik a szülői elköteleződés témakörével, a tanulók eredményességére gyakorolt hatásával, viszont limitált azoknak a kutatásoknak a száma, amelyeknek a középpontjában kimondottan a szülők önkéntessége áll. A szülők önkéntességét gyakran az iskolai alapú részvétel egyik tényezőjeként (Sui-Chu – Willms 1996) vagy a szülői bevonódás egyik formájaként (Epstein 2010) definiálják.

Elemzésünk legfőbb célja, hogy az iskolai szintéren zajló bevonódási formáról, azaz a szülők iskolai önkéntességéről alkossunk átfogó képet.

Tanulmányunk hiánypótló, ugyanis a szülők iskolai önkéntességére kevésbé fókuszálnak az európai kutatásokban, az elemzett cikkek többsége amerikai kutatásokat mutat be, amelyek

tengerentúli folyóiratokban kerültek publikálásra. A szisztematikus áttekintő tanulmányunk célja, hogy rávilágítsunk a téma fontosságára és már meglévő kezdeményezésekre.

Keresési és alkalmassági feltételek. A szisztematikus áttekintés a Szisztematikus Szemle és Metaanalízis Preferált Feltételrendszerét követi (PRISMA). A következő értékelési szempontokat vettük figyelembe a keresés során:

- (1) szülői önkéntességet vagy szülők iskolai bevonódását vizsgálta;
- (2) angol nyelvű;
- (3) oktatás- társadalom vagy bölcsészettudományi területen született munka.

Habár a szülői bevonódással és annak hatásaival számos tanulmány foglalkozik, a szülők önkéntességére jóval kevesebb kutatás fókuszál. Amióta a szülői elköteleződés és bevonódás az oktatáskutatás homlokterébe került, még nem készült szisztematikus szakirodalmi áttekintés a szülők önkéntességéről (ebből kifolyólag nem korlátoztuk a tanulmányok megjelenésének idejét). Vizsgálatunkban csak folyóirat cikkeket vizsgáltunk, könyveket és könyvfejezeteket nem.

Keresési stratégia. A keresési stratégia kialakításakor konzultációt folytattunk a Debreceni Egyetem egyik kutató könyvtárosával. A szakirodalmat és kutatásokat, amelyek a szülői bevonódást és szülői önkéntességet helyezik a középpontba a SUMMON segítségével tártuk fel, amely magában foglal 123 adatbázist. A SUMMON a ProQuest egyablakos keresője, azaz web felfedező eszköze a SUMMON, amely elektronikus tartalmakat – előfizetett, nyílt hozzáférésű tartalmak – dolgoz fel. A keresést 2022 januárjában hajtottuk végre with a következő lekérdezésekkel: [(„parent involvement” OR „parent participation” „parent engagement” OR „family involvement” OR „family engagement”) AND („parent volunteer program” OR „volunteering in school” OR „parent volunteering” OR „parent volunteers in school”)]. A SUMMON-ban folytatott keresés 104 találatot hozott. Összesen 104 találat érkezett, a duplaszűrés után 75-öt kizártunk.

A tanulmányok szelekciója. Miután eltávolítottuk a találatok közül azon tanulmányokat, amelyek kétszer jelentek meg, elkezdtük a többfázisos szűrést, hogy csak a feltételeknek megfelelő munkák maradjanak. Ennek lépései a következők voltak:

1. *Fázis, cím szerinti szűrés:* Három szerző (ZsK, VM, FE) szűrte az azonosított rekordok címét. Azokat a tanulmányokat válogattuk be, amelyeknek a címe utalt a szülői részvételre, szülői

elköteleződésre vagy az önkéntes munkavállalásra. Ha a három szerzőből két szerző megfelelőnek találta a címet, elfogadtuk a tanulmányt.

2. *Fázis, absztrakt szerinti szűrés:* Három szerző (ZsK, VM, FE) szűrte az azonosított rekordokat absztrakt szerint. Az előző kritériumokat használtuk az absztraktok szűrésekor. Ha nem állt rendelkezésükre az absztrakt, a teljes kiadványt vizsgáltuk meg.
3. *Fázis, teljes szöveg vizsgálata:* A három szerző (KZS, MV, FE) önállóan átvizsgálta a fennmaradt tanulmányok teljes szövegét és annotációkat készített. Bizonytalanság esetén a többi szerző is ellenőrizte a döntést.

Ahhoz, hogy a tanulmányok bekerüljenek vizsgálati elemzésünkbe a következő szempontoknak kellett megfelelniük:

- a szülői bevonódás kapcsolatát vizsgálja a szülői önkéntességgel együtt, ahol a szülők gyermekei 0 és 18 év közötti korban vannak;
- foglalkozzon a szülők önkéntességével vagy annak fontosságával;
- világos leírást adjon a program szülői részvételéről vagy a szülői elkötelezettség konstrukciójáról és módszertani részleteiről.

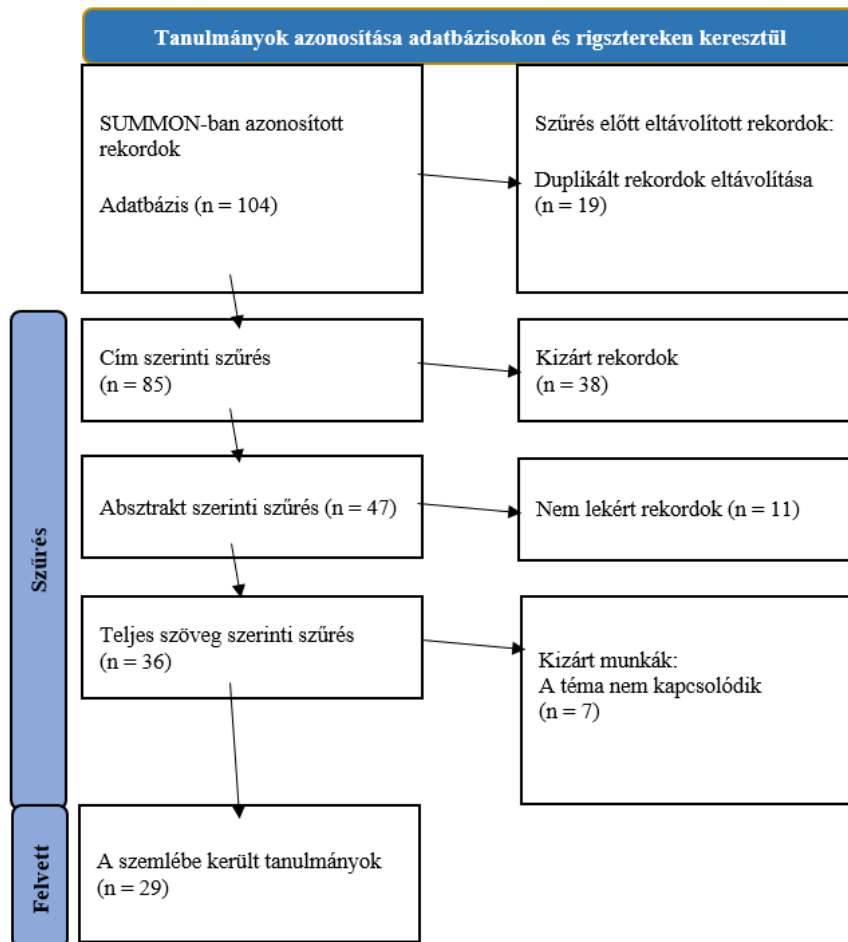
Minden olyan tanulmány bekerült az elemzési mintába, amelyek a korábban említett három szempontnak megfelelnek. Kizártuk azokat a tanulmányokat, ahol a szülők önkéntes tevékenységet folytattak, de azt nem oktatási intézményben vagy ahhoz szorosan kapcsolódó intézményben tették (például kórház). Továbbá kizárásra kerültek azon tanulmányok, amelyekben az önkéntességet nem a szülő vagy közeli hozzátartozó végezte. A megbízhatóság növelése végett a szerzők ellenőrizték egymás munkáját.

Ez az első szűrés 104 tanulmány ideiglenes felvételét eredményezte, majd a második kiválasztási körbe 85 tanulmányt válogattunk be, ezt követően az absztraktok áttekintése után 36 tanulmányt válogattunk be. A végső döntés meghozatalához a kiválasztott tanulmányokat egy online könyvtárból gyűjtöttük össze. Az így megszerzett 36 tanulmányt a szerzők átolvasták, és mérlegelték a bekerülését. A tanulmányok alapos feldolgozása utána a szerzők szerint 29 tanulmány felelt meg a kiválasztási és kizárási kritériumnak, így a jelenlegi áttekintésben szereplő tanulmányok végső száma ez.

A tanulmányok vizsgálati módszereit elemezve azt láthatjuk, hogy a többségük tartalmaz empirikus eredményeket, a fennmaradó tanulmányokban nem szerepel empiria, hanem

különböző programokat, kezdeményezéseket összegeznek. A tanulmányok vizsgálati módszereit a későbbiekben a 3–6. táblázatban foglaltunk össze.

1. ábra. Szisztematikus áttekintés és Metaanalízis Preferált Feltételrendszere (PRISMA) diagram

Forrás: A szerzők által szerkesztett diagram.

Az elemzésre kerülő tanulmányok jellemzői. Az általunk vizsgált 29 tanulmány 2004 és 2021 között került publikálásra. 2010 előtt néhány (összesen 8 db) tanulmány foglalkozott a szülők önkéntességével és a család elköteleződésével.

1.táblázat. A kiválasztott cikkek eloszlása a megjelenés éve szerint

2004	2006	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2015	2016	2018	2019	2020	2021
1	2	2	1	2	3	2	5	1	3	1	3	2	1

Forrás: A szerzők által szerkesztett táblázat.

A legtöbb tanulmány 2013-ban jelent meg a kiválasztott témában, majd 2013 után évente egy-két cikk, 2016-ban és 2019-ben ismét elérte el a megjelent tanulmányok száma a 2011. évi

három tanulmányt. Azt láthatjuk, hogy 2013 óta némileg csökkent az oktatáskutatásban a szülők önkéntességének és bevonódásának vizsgálata.

2.táblázat. A kiválasztott cikkek megjelenés helye szerinti eloszlásuk

Folyóirat	Folyóirat országa	Tudományterület	Folyóirat besorolása	Cikkek száma
The School Community Journal	Amerikai Egyesült Államok	Társadalomtudományok	-	3
Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly	Amerikai Egyesült Államok	Társadalomtudományok	Q1	2
Australian Educational Researcher	Hollandia	Társadalomtudományok	Q1	1
Early Childhood Research Quarterly	Egyesült Királyság	Társadalomtudományok	Q1	1
Early Education and Development	Egyesült Királyság	Társadalomtudományok	Q1	1
Educational Psychology	Egyesült Királyság	Társadalomtudományok	Q1	1
Economics of Education Review	Egyesült Királyság	Társadalomtudományok	Q1	1
International Journal of Emerging Technologies in Learning	Németország	Társadalomtudományok	Q1	1
Journal for Multicultural Education	Egyesült Királyság	Társadalomtudományok	Q1	1
The Journal of Educational Research	Egyesült Királyság	Társadalomtudományok	Q1	1
The Future of Children	Amerikai Egyesült Államok	Társadalomtudományok	Q1	1
School Effectiveness and School Improvement	Egyesült Királyság	Társadalomtudományok	Q1	1
Children & Schools	Amerikai Egyesült Államok	Társadalomtudományok	Q2	1
Education Sciences	Svájc	Társadalomtudományok	Q2	1
International Journal of Education Management	Egyesült Királyság	Társadalomtudományok	Q2	1
Journal of Physical Education, Recreation & Dance	Egyesült Királyság	Társadalomtudományok	Q2	1
Research Quarterly for Exercise and Sport	Egyesült Királyság	Egészségtudományok	Q2	1
Education Next	Amerikai Egyesült Államok	Társadalomtudományok (oktatás)	Q3	1
Childhood Education	Egyesült Királyság	Társadalomtudományok	Q4	1
Community Practitioner: The Journal of The Community Practitioners' & Health Visitors' Association	Egyesült Királyság	Családi gyakorlat, közösség és otthon	Q4	1
Monthly Labor Review	Amerikai Egyesült Államok	Szervezeti magatartás és emberi erőforrás menedzsment	Q4	1
Brookings papers on education policy,	Amerikai Egyesült Államok	Társadalomtudományok	-	1
Journal of African American Males in Education	Amerikai Egyesült Államok	Társadalomtudományok	-	1
Physical & Health Education Journal	Kanada	Iskolai testnevelés, egészségre nevelés	-	1
Teaching Pre K-8,	Amerikai Egyesült Államok	Társadalomtudományok	-	1
The Education Digest	Amerikai Egyesült Államok	Társadalomtudományok	-	1

Forrás: Folyóirat-metria a Scimago Journal & Country Rank 2022.06.20-i adatok alapján, saját szerkesztés

Az áttekintett tanulmányok közül 20 cikk esetében a kutatások az Amerikai Egyesült Államokban zajlottak, két publikáció pedig Ausztráliához köthető. Ezenkívül még a további országokban foglalkoztak a témával: Kanada, Svédország, Anglia, Oroszország, Kína és Egyesült Arab Emírségek. Az említett kutatásokból készült publikációk egyaránt megjelentek amerikai és európai folyóiratokban. Az elemzett tanulmányok megjelenés helye szerinti eloszlása a 2. táblázatban látható.

A tudományos folyóiratok mérőszámainak ismertetése során a Scimago Journal Rank (SJR) mutatóra fókuszáltunk, amely a Scopus adatbázis adatain alapul. A folyóirat metriai adatokat tekintve, három cikk nem a Scopus-ban jegyzett amerikai folyóiratban, (*The School Community Journal*) jelent meg. Ez összefüggésben állhat azzal, hogy a szülői elköteleződés vizsgálatának bölcsője az Egyesült Államok. Ezt követően két cikk a Q1-es, szintén amerikai *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* folyóiratban. Az általunk vizsgált cikkek közül 12 cikk Q1-es folyóiratban jelent meg, öt cikk Q2-es, egy Q3-as és három Q4-es folyóiratban. A fennmaradó tanulmányok nem a Scopus-ban jegyzett folyóiratokban jelentek meg, az alábbi cikkek inkább a programokat és a szülők iskolai önkéntességével kapcsolatos jó gyakorlatokat mutatják be (3–6. táblázatok).

FOGALMI ÉS MÓDSZERTANI KERETEK

Öt tanulmány absztraktjában történt utalás a szülők iskolai önkéntességére vagy az önkéntes munkára. A kulcsszavak az alábbiak voltak⁵: *volunteering, voluntary work, family volunteering, parent volunteerism, parents as classroom volunteers/ educational volunteering*. A szülői bevonódásra vonatkozó vagy ahhoz kapcsolódó kulcsszavak csak hat tanulmány absztraktjában jelentek meg, amelyek a következők voltak⁶: *parent engagement, parenting programmes, school involvement, school engagement, school – family partnerships, family engagement*.

A tanulmányok fogalomhasználatát tekintve a leggyakrabban a *parental involvement* kifejezéssel találkozunk. Emellett nagyon gyakori például a *family engagement, parental engagement* használata (bizonyos cikkekben a *fathers' engagement* volt előtérben), de a *school–family–community partnerships, family–school relationships, parent–school*

⁵ önkéntesség, önkéntes munka, családi önkéntesség, szülői önkéntesség, szülők osztálytermi önkéntesként/oktatási önkéntesség

⁶ szülői elköteleződés, szülői programok, iskolai részvétel, iskolai elköteleződés, iskola-családi partnerségek, családi elköteleződés.

engagement, family and community engagement/involvement kifejezéseket⁷ is sűrűn használták. Ritkábban, de egyes tanulmányokban a *parent attendance, a parent participation, participatory collaboration, school and family connexions* definíciók⁸ is megjelennek. A parental involvement fogalmat többféleképpen mérik. Jeynes (2011) szerint a *parental involvement és engagement*⁹ definíciójának meghatározása kihívás, ahogyan az is, hogy mindkét dolgozó, elfoglalt szülő elkötelezett legyen. Hasonlóképpen vélekedik Jeynes (2011), aki szerint a legtöbb egyén a szülői elkötelezettséget általában szándékos, nyílt cselekvések halmazának tekinti. Kronholz (2016) szerint a tanárok számára a szülői elköteleződés a tevékenységek meglehetősen körülhatárolt körét jelenti, mint a „Back to school” (Vissza az iskolába) esték, szülői értekezletek, bográcsozás vagy az interaktív házi feladatok. Azonban egyes meghatározások a szülői bevonódást az önkéntességgel azonosítják: „A szülői bevonódást tipikusan úgy értelmezik, hogy a szülő részt vesz az iskolai programokon vagy önkéntes munkát vállal az intézményben.” (Wilson et al. 2021:293).

A tanulmányokat hat szempont szerint mutatjuk be: szerző(k), módszertan, mintanagyság, publikáció éve és országa, szülői bevonódás területe, a tevékenység fókuszja és a bevonódás jellege, A 3. 4. és a 6. táblázatokban láthatóak a tanulmányok ISCED besorolás szerint.

3.táblázat. Tanulmányok a szülői bevonódás az önkéntesség kapcsolatáról, koragyermekkorai oktatás (ISCED - 0).

Szerzők	Módszertan	Elemzés	Év	Ország	Önkéntesség helye	Tevékenység fókuszja	Szülői bevonódás formája
Barnett és mtsai.	kérdőív	2250	2020	USA	Otthon	Oktatás	Otthoni önkéntesség
McWayne és mtsai.	kérdőív	813	2018	USA	Othon, extra-kurrikuláris	Hátrányos helyzet	Otthoni önkéntesség
DeCusati - Johnson	megfigyelés, kérdőív és interjú	74	2004	USA	Iskola	Oktatás	Szülőök önkéntessége
González - Jackson	kérdőív	10 000	2013	USA	Iskola	Iskolai bevonódás	Szülőök önkéntessége

Forrás: A szerzők által szerkesztett táblázat.

⁷ családi elköteleződés, szülői elköteleződés használata bizonyos cikkekben (az apai elköteleződés volt előtérben), de az iskola–család–közösségi partnerségek, család–iskola kapcsolatok, szülő–iskola elkötelezettség, családi és közösségi szerepvállalás/bevonás kifejezéseket is sűrűn használták.

⁸ szülői jelenlét, szülői részvétel, részvételen alapuló együttműködés, iskolai és családi kapcsolatok.

⁹ szülői bevonódás és elköteleződés.

4.táblázat. A szülői szerepvállalás és a szülői önkéntesség összefüggéseinek vizsgálata, általános iskola (ISCED - 1).

Szerzők	Módszertan	Elem szám	Év	Ország	Önkéntesség helye	Tevékenység fókuszja	Bevonódás jellege
Vidal de Haymes és mtsai.	kérdőív	469	2019	USA	Iskola	Oktatás, közösségépítés	Szülői önkéntesség, szülő mentorprogram
Block és mtsai.	fókusz-csoportos interjú	12	2015	Ausztrália	Iskola és közösség	Közösségépítés	Közösségi bevonódás, innovatív kertészeti és főzési program
Reece és mtsai.	fókusz-csoportos interjú	22	2013	USA	Iskola	Közösségépítés	Iskolai önkéntesség
Maljak és mtsai.	antropológiai terepmunka	35	2016	USA	Extra-kurrikuláris	Közösségépítés	Szülői önkéntesség, egészséges gyermek klub
Wilson és mtsai.	interjú	6	2021	USA	Iskola	Közösségépítés	Szülői önkéntesség, szülő mentor program
Coco és mtsai.	interjú	8	2007	Ausztrália	Iskola	Közösségépítés	Szülői önkéntesség
Kilger, M.	interjú	10	2020	Svéd-ország	Közösség	Egészség és sport	Szülői önkéntesség
Malluhi - Alomran	megfigyelés, interjú, kérdőív és dokumentumelemzés.	40	2019	Egyesült Arab Emírség	Iskola	Közösségépítés, szülői bevonódás növelése	Szülői önkéntesség, iskolai vezetés
Reynolds, R.	esettanulmány, interjú	10	2010	USA	Iskola	Hátrányos helyzet	Iskolai önkéntesség
Gee, L.K.	kérdőív	2875	2011	USA	Iskola	Közösségépítés	Iskolai önkéntesség
Wing - Nguyen	interjú	X	2013	Kína	Iskola	Oktatás	Iskolai vezetés
Jeynes, W.H.	szisztematikus áttekintés	X	2011	USA	Iskola	Nem definiált	Iskolai önkéntesség
Harris, R.	program összefoglaló	X	2012	USA	Iskola	Közösségépítés	Iskolai önkéntesség
Patton, J.R.	program összefoglaló	X	2006	USA	Iskola	Közösségépítés	Összefoglaló

Forrás: A szerzők által szerkesztett táblázat.

5.táblázat. Tanulmányok a szülői szerepvállalás és a szülői önkéntesség kapcsolatáról, középiskola (ISCED - 2; 3)

Szerzők	Módszertan	Elem szám	Év	Ország	Önkéntesség helye	Tevékenység fókuszja	Bevonódás jellege
Dee és mtsai.	kérdőív	8000	2006/2007	USA	Iskola	Oktatás	Iskolai önkéntesség
Walsh, P.	kérdőív	5089	2010	USA	Iskola	Vegyés	Iskolai önkéntesség
Portrfield - Winkler	kérdőív	60.000	2007	USA	Iskola	Vegyés	Iskolai önkéntesség
Barber és mtsai.	kérdőív	15000	2013	USA	Nem definiált	Vegyés	Közösségépítés

Forrás: A szerzők által szerkesztett táblázat.

6.táblázat. *Tanulmányok a szülők részvétele és a szülői önkéntesség közötti összefüggésben, az ISCED osztályozásban nem meghatározott*

Szerzők	Módszertan	Elem- szám	Év	Ország	Önkéntesség helye	Tevékenység fókusz	Bevonódás jellege
Bayley és mtsai.	interjú és fókusz- csoportos interjú	38	2009	Egyesült Királyság	Közösség	Vegyes	Apák önkéntessége
Kronholz, J.	program összefoglaló	X	2016	USA	Iskola	Vegyes	Iskolai önkéntesség
Egan - Miller	program összefoglaló	X	2019	USA	Vegyes	Egészség és sport	Szülői önkéntesség
Ochs, F.	program összefoglaló	X	2013	USA	Vegyes	Egészség és sport	Iskolai önkéntesség
Porterfield - Winkler	kérdőív	38101	2007	USA	Vegyes	Vegyes	Általános önkéntesség
Ray, J.	program összefoglaló	X	2013	USA	Vegyes	Közösségépítés	Iskolai önkéntesség
Wang - Fahey	kérdőív	170 569	2011	USA	Iskola	Vegyes	Iskolai önkéntesség

Forrás: A szerzők által szerkesztett táblázat.

EREDMÉNYEK A SZÜLŐI BEVONÓDÁSRÓL A SZAKIRODALMI ELEMZÉSEK ALAPJÁN

Az alulról jövő, magán és szülői bevonódással foglalkozó tanulmányok

Elemzésünk első részében megvizsgáltuk, hogy a tanulmányokban bemutatott programokat, illetve kutatásokat kik kezdeményezték és milyen céllal. Az elemzésünk szempontjából kiemelten fontos, hogy a szülői bevonódást hogyan értelmezik, és milyen mértékben foglalkoznak az önkéntesség témájával. Kulcsfontosságú tényezőnek tartjuk annak a feltárását, hogy a bemutatásra kerülő eredmények felülről érkező indítványok, törvényjavaslatok eredményein, vagy éppenséggel alulról érkező, tehát akár elkötelezett szülők, pedagógusok által kezdeményezett programokon nyugszanak. Csupán három olyan tanulmányt találtuk, amelyek szülők vagy magánszemélyek által indított kezdeményezéseket mutattak be. Így például Block et al. (2015) tanulmánya a Stephanie Alexander szakács által elindított programot (Stephanie Alexander Kitchen Garden, SAKG) mutatja be. Ennek célja a szülők és a helyi közösség tagjainak bevonása volt az önkéntes tevékenységekbe azért, hogy a gyerekek megismerkedjenek a különböző kultúrák gasztronómiájával egy innovatív kertészeti és főzési program keretein belül. Az igazgató beszámolója szerint a szülők rendszeresen végeztek önkéntes munkát a foglalkozásokon (Block et al. 2015).

Két olyan tanulmánnyal találkoztuk, amelyekben szülői kezdeményezésekről olvashatunk (Kilger 2020), vagy olyan vizsgálat lebonyolításáról, amelyet egy projekt témájában érintett

szülő indított el (Reynolds 2010). Kilger (2020) tanulmányában beszámol arról, hogy a skandináv országokban jellemzőek a független sportszervezetek, amelyek utánpótlásképzést szerveznek, ideértve a nonprofit klubok, nem fizetett, önkéntes munkán alapuló, alulról szerveződő versenyeket, melyek jellemzően a szülők elkötelezettségén alapulnak. A tanulmány azt vizsgálja, hogy az apák hogyan jelennek meg ebben a kettős szerepben, tehát apaként és edzőként egyszerre. A svédországi program középpontjában is a szülői bevonódás állt, melynek hatékony jelzőjének bizonyult a szülők önkéntes munkája. A szerző hangsúlyozza az önkéntesség kiemelt szerepét (Kilger 2020). Ezzel szemben Reynolds (2010) vizsgálatának fókuszában a gyermekek tanulási motivációja állt, és afroamerikai szülők iskolai bevonódásával kapcsolatos pedagógusi attitűdök feltárásával foglalkozott az USA-ban. A bevonódás indikátoraként jelenik meg a szülők önkéntes munkája és a saját gyermekek otthoni segítése, valamint a pedagógussal való kapcsolattartás.

Iskolai vagy pedagógusi kezdeményezésre megvalósuló szülői bevonódást bemutató elemzések

Négy tanulmány esetében mondható el, hogy az iskola vagy az iskola pedagógusai kezdeményezték a szülői bevonódás és/vagy a helyi közösséggel való partnerség megerősítését. Ochs (2013) a tanulmányában inkább a különböző nonprofit szervezetek szerepét emelte ki abban, hogy partnerség alakuljon ki az iskola és a helyi közösség között. Az iskolában több alulról építkező innováció indult az egészség és a jóllét növelésének támogatásáról szolgáló jó gyakorlatok terén, melyeknek csak egy része összpontosított a szülők iskolai bevonódására és önkéntességére. Míg DeCusati – Johnson (2004) kutatásában a fókusz a gyermekek fejlesztésén (betű- és szófelismerés) volt, de vizsgálták a szülői önkéntesség hatékonyságát is. A kísérlet során a szülők feladata az volt, hogy személyi segítséget nyújtsanak a gyermekek számára, így a szülők néhány órát töltöttek alkalmanként az intézményben. Az önkéntesek részére az intézmény előzetesen erre a célra nyújtott képzést (DeCusati – Johnson 2004). Két esetben (Patton 2006; Harris 2012) pedagógusok indítottak el szülői elköteleződést támogató programokat, mindkét esetben programbemutató történt meg, empirikus eredmények ismertetése nélkül. Patton (2006) cikke azért született, hogy a szülői bevonódással kapcsolatos programokat, kezdeményezéseket ismertesse. Arról számolt be, hogy az iskola egyik tanárnője részt vett egy workshopon, melynek témája az *involving*

families in children's education volt¹⁰, s ennek hatására kezdték el ezt a szemléletet alkalmazni intézményükben (ennek programjai a 3.–6. táblázatban kerültek felsorolásra). Témánk szempontjából figyelemre méltó az, hogy osztálytermi önkénteseket, főként nyugdíjasokat kerestek olyan diákokhoz, akiknek több figyelemre van szükségük. Ebben az esetben a szülők kevésbé jelentek meg, mint önkéntesek. Harris (2012) szintén egy pedagógus kezdeményezését mutatja be, a „The Classroom Vision Council”¹¹ ötletet, melynek célkitűzése egyszerű volt: áthidalni a szakadékot a tanárok és családok között. A tagokat a szülők és pedagógusok képezték, a program célja a bevonódás növelése, amelynek voltak home-based elemei (otthoni közös olvasás), valamint school-based (iskola általi) kezdeményezések például családi természettudományos és matematika tevékenységek, kirándulások szervezése (Harris 2012).

Tanulmányok a szülői bevonódás elősegítéséről, civil szervezetek vagy kutatócsoportok által

Öt tanulmány esetében civil szervezetekhez vagy kutatócsoportokhoz kapcsolhatók a kezdeményezések. Egy esetben beszélhetünk arról, hogy a program révén (Healthy Kids Club)¹² erősödött a szülői elköteleződés és önkéntes részvétel, annak ellenére, hogy nem ez volt a fő célja. A program megvalósítását fokozta a szülők toborzása és részvétele (Maljak et al. 2016). Vidal de Haymes, O'Donoghue – Nguyen (2019) cikke számol be arról, hogy a programot túlnyomórészt alacsony jövedelmű latin közösségben élő LSNA (Logan Square Neighborhood Association) szervezet kezdeményezte egy szülői mentorprogram formájában. A mentorprogramban a szülők vezetői készségeinek fejlesztésére, valamint az iskolai és közösségi szerepvállalás növelésére törekedtek, amelyek a társadalmi változások katalizátoraként értelmezhetőek. The LSNA Ecological Model for Parent Engagement (EMPE) az alacsony jövedelmű szülők részvételét és beilleszkedését az iskolákban, valamint a közösségi kapcsolatok kialakítását támogatta. A kutatás céljaként a szociális tőke, valamint az egyéni- és kollektív énhatékonyság növelését tűzték ki, amelyet a szülők önkéntes munkája segített elő. Beavatkozásuk a szülői énhatékonyság és a társadalmi tőke növelésére irányult, amelynek kulcsfontosságú eszköze az önkéntesség volt, de ez a folyamat a szülői bevonódást is erősítette (Vidal de Haymes et al. 2019). Ugyancsak egy szülői mentorprogram

¹⁰ A családok bevonása a gyermekek oktatásába.

¹¹ Az osztálytermi jövőkép tanácsa.

¹² Egészséges gyermek klub.

bemutatásával foglalkozik Wilson et al. (2021) tanulmánya. A program fókuszában a szülők elkötelezettségének növelése és a méltányos együttműködés eszménye áll, miközben a szülők és az iskola munkatársai azon dolgoztak, hogy csökkentsék a rendszerszintű marginalizációt. A szülők egy kezdeti 20 órás orientációs felkészítést végeztek el, és ezt követően minden héten két órát töltöttek egy osztályteremben és további két órát a feldolgozó értekezleteken, amelyeken a kutatók és az iskola koordinátorai is részt vettek. Szintén kutatók és a helyi közösségi központ együttműködésben kezdték el a Computer Learning Project-et, melynek célja a hátrányos helyzetű, alacsony szocio-ökonomiai háttérrel rendelkező diákok számára informatikai képzési program biztosítása volt. Egy másik, a Queensland délkeleti részén működő projektben a szülők, mint tutorok vettek részt (Coco et al. 2007). A Project GRAD szervezet és a helyi önkormányzat kezdeményezése volt a Szomszédsági projekt¹³. A kutatásban előtérbe került a szülői bevonódás növelése, főleg a hátrányos helyzetű családok körében. Céljuk az volt, hogy lehetőségeket teremtsenek, és felhívják a szülők figyelmét az iskolákban és a környéken található önkéntes lehetőségekre (Reece et al. 2013). A további tanulmányokból nem derül ki, hogy ki kezdeményezte a programokat, csupán a kutatás célját jelölték meg.

Nagymintás vizsgálatokat bemutató tanulmányok

Az elemzett cikkek közül 15 tanulmány nagymintás kutatás eredményeit mutatta be, amelyek a szülői elköteleződéssel, a szülők iskolában végzett önkéntes tevékenységével foglalkozott, míg négy tanulmány nem tartalmazott empiriát, csak programbemutatót, azonban témánk szempontjából releváns és előremutató kezdeményezéseket ismertettek. A nagymintás kutatások közül csak áttételesen jelenik meg a szülői bevonódás kérdésköre Porterfield és Winkler (2007) munkájában, amelyben három nagymintás vizsgálat adatain keresztül elemzi a tinédzserek időtöltési szokásait. Barber et al. (2013) inkább arra fókuszálnak, hogy az önkéntes tevékenységbe való bevonódás hogyan jelenik meg, akárcsak Walsh (2010), aki longitudinális kutatásában a másik iskolába való átiratkozás és az önkéntes munkára való hajlandóság közötti összefüggést, miközben a bevonódás és az intézmény méretének összefüggéseit is vizsgálja. Dee et al. (2006) tanulmányukban¹⁴ empirikus bizonyítékot keresnek arra, hogy vajon milyen összefüggés mutatható ki az állami iskolák nagysága, a szülői bevonódás és a

¹³ Neighboring Project Parent Empowerment and Volunteer Readiness Program (Neighboring Project)

¹⁴ Educational Longitudinal Study, n=8000

társadalmi tőke között. A következő kérdések mentén vizsgálják a bevonódást: a szülő (vagy házastárs/élettárs) jár-e iskolai szervezetbe, vagy tagja-e annak, illetve a további kérdések a szülő-pedagógusok egyesületi tevékenységekben való részvételre és az iskolai önkéntességre vonatkoztak. González és Jackson (2013) longitudinális kutatása a szülők bevonására irányuló iskolai erőfeszítések és a családok átlagos társadalmi-gazdasági státusa (SES) közötti összefüggést vizsgálta a tanulók olvasási és matematikai teljesítményének tükrében. Bevonódás alatt értik a kommunikációt, a szülői önkéntességet, a szülők befolyását az iskolai döntéshozatalban és a szülői készségek előmozdítását. Barnett et al. (2020) longitudinális kutatása azt vizsgálta egy 2250 fős mintán, hogy a koragyermekkoriban alkalmazott gyakorlatokban hogyan jelenik meg a szülők bevonása (például a szülők tájékoztatása a gyermekről), a szülők iskolai részvétele (önkéntesség, találkozókra való részvétel) és a szülők bevonásával végzett otthoni tanulási tevékenységek (olvasás), melyek a gyermekek óvodai felkészültségéhez kapcsolódnak. A szerzők a társadalmi mutatók helyett inkább a bevonódás időbeliségére összpontosítottak. Longitudinális kutatások mellett Gee (2011) a National Household Educational Survey 2003 alapján azt vizsgálta, hogy az Amerikai Egyesült Államokban milyen mértékű a szülői bevonódás az iskolában, ha gyermekeik (két vagy három gyermek esetén) ugyanabba vagy más intézménybe járnak. Mindemellett Gee (2011) az önkéntesség megtérülésével is foglalkozik, és ennek alapján az önkéntes munka több hozadékát is tárgyalja, egyrészt a szülő példát mutat a gyermekének, másrészt növeli az érdekérvényesítő képességét az intézményben, amelyet gyermeke hasznára tud fordítani. A szerző kiemeli, hogy bizonyos esetekben, ha a szülő nem vállal önkéntes munkát, akkor stigmatizálják és negatívan értékelik, illetve, felhívja a figyelmet arra is, hogy a szülők nagyobb mértékben önkénteskednek, ha célzottan őket kérik fel a feladatra. Wang és Fahey (2011) az USA-ban életbe lépett „No Child Left Behind” törvény hatását vizsgálta a szülők iskolai önkéntességére vonatkozóan. A jogszabály egyik célja az szülők iskolai bevonódásának önkéntes tevékenységen keresztüli erősítése. A szerző a bevonódási tendenciákat méri 2002 és 2008 között, ahol a mérés során a függő változó az önkéntesség, míg a független változók közé tartoznak az általános demográfiai adatok (például a nem, település jellege, régió, anyagi helyzet és etnikai hovatartozás). McWayne et al. (2018) ugyancsak amerikai vizsgálata

(„Parental Engagement of Families from Latino Backgrounds”) a "Head Start"¹⁵ programban résztvevő kisebbségi szülők iskolai bevonását elemezte, és a kérdések egy része érintette a szülők önkéntes tevékenységét. A kérdőív 43 itemből állt, amelyből a „school participation” nyolc itemes dimenziója mérte a szülők iskolai aktivitását. A kutatás eredménye, hogy a kisebbségi szülők erősen motiválják gyermekeiket, hogy tanuljanak, de otthonaikban nehézséget okoz nekik a segítségnyújtás a házi feladatokban.

Kvalitatív kutatások

A nagymintás kvantitatív kutatási módszerek mellett a kvalitatív kutatásokkal is találkozhatunk, és néhány esetben az interjúkat dokumentumelemzéssel is támogatták. Bayley et al. (2009) az apák részvételét vizsgálták a szülői programokban, elsősorban az akadályokra és jó gyakorlatokra koncentrálva. Az azonosított akadályok a tudatosság hiánya, a munkahelyi elkötelezettség mértéke, a nőközpontú szolgáltatások előnybe részesítése, a szervezeti támogatás hiánya és a program tartalmával kapcsolatos aggodalmak voltak. A jó gyakorlatok közé tartozott a szolgáltatások aktív népszerűsítése az apák körében. Wing (2013) kutatásában Hong Kong közoktatási rendszerét ismerhetjük meg két fókuszcsoport eredményei és kormányzati dokumentumok tartalomelemzése alapján. Az interjúk rávilágítanak arra, hogy milyen változásokon ment át az évek során az oktatási rendszer a szülői bevonódás tekintetében. A szerző négy korszakot különít el: „szülőket nem látjuk szívesen”, „a szülő, mint önkéntes”, „a szülő, mint kliens - elszámoltathatósági megközelítés”, „a szülő, mint iskolai vezető”. A bemutatott négy korszakban a kormány olyan intézkedéseket hozott, amelyek fokozták a szülők bevonását, a fókuszcsoportok tanulságai szerint produktívan hatottak a közös munkára. Malluhi és Alomran (2019) cikkében az iskolai vezetők és az önkéntesként bevont szülők közötti kapcsolatot, illetve a bevonódással kapcsolatos vezetői attitűdöket vizsgálja kvalitatív, kvantitatív eszközökkel és dokumentumelemzéssel. Az adatfelvételt Abu Dhabi egyik általános iskolájában végezték, ahol a szülők önkéntes munkájának több formája is megjelent. A szerzők hangsúlyozzák, hogy a szülői bevonódás szisztematikus és stabil formái között a szülői önkéntességnek fontos szerepe van, különösen akkor, ha rendszeres. Magnuson és Schindler (2016) a „parenting education programs-ról”¹⁶ szóló metanalízisükben hosszasan értekeztek arról, hogy a szülői bevonódás hatásainak

¹⁵ Lépéselőny program.

¹⁶ Szülői nevelési program.

megbízhatósága a legtöbb esetben kétes. Kiemelik, hogy a programok egy része azért hiúsul meg, mert a szülők részéről nagyfokú idő-és energiabefektetést igényel, ezért javasolja az infokommunikációs eszközök használatát, amelyek lehetővé teszik a rugalmas szülői bevonódást térben és időben egyaránt. Hasonlóképpen metaanalízissel közelíti meg a szülői bevonódás témakörét Egan és Miller (2019). Tanulmányukban magas és alacsonyfokú bevonódásról esik szó Epstein modelljére alapozva. Hat beavatkozási pontot különítenek el úgymint: szülői magatartás, kommunikáció, önkéntesség, otthoni tanulás, döntéshozatal, közösségi együttműködés. Az önkéntességgel kapcsolatban kiemelik a rendezvények és az extrakurrikuláris tevékenységek révén való szülői bevonódást. Jeynes (2011) tanulmányában a bevonódásban bekövetkezett változások feltárására koncentrálnak. A pedagógusok, a szülők és a társadalomtudósok sok éven át úgy képzelték el az elkötelezett szülőket, mint akik gyakran járnak iskolai rendezvényekre, segítik gyermekeiket a házi feladatban, és betartatják azokat az otthoni szabályokat, amelyek megszabják, mikor vegyenek részt az iskolai munkában és a tanuláson kívüli szabadidős tevékenységekben. A tanulmány vizsgálja, hogy ebben a tekintetben milyen változás történt. A pedagógusok és az igazgatók támogatják a szülőket, s úgy vélik, hogy fontosak a szülőknek nyújtott konkrét irányelvek.

Szülői bevonódást erősítő programokat bemutató tanulmányok

Külön kategóriába soroltuk azokat a tanulmányokat, amelyek nem tartalmaztak saját empirikus elemzéseket, azonban különböző programokat mutattak be, vagy javaslatokat tettek a szülők önkéntességének erősítésére. Kronholz (2016) által említett bevonódási formák között óriási szerepet kapnak a Home Visit kezdeményezések. A tanulmány fókuszba főként erre irányul, de ismertet olyan törekvéseket is, amely az önkéntes munka révén vonják be a szülőket az iskola életébe. Ray (2013) munkája szerint a hagyományos szülői bevonódásra irányuló tevékenységek (szülői/tanári értekezletek, hírlevelek stb.) elavultak a mai „milleniumi” szülők körében, esetükben új stratégiákra lenne szükség, mint a digitális eszközök és online platformok adta lehetőségek. Javaslatát 2013-ban valóban újszerű stratégiának minősülhetett, azonban a közösségi média elterjedése és a COVID-19 világjárvány a kapcsolattartási szokásokra (köztük a család-iskola) is hatással volt (Kristóf 2020; Győri – Pusztai 2021). A szerző arra is rávilágít, hogy az iskolai rendezvények során gondoskodni kell minden családtagnak, mind az anyáknak, mind apáknak szóló meghívóval, és hogy elkerüljék azokat az eseményeket, amelyek középpontjában bizonyos családtagok állnak „Anyák napi

tea”, „Reggeli Apuval”, ehelyett „Család és Barát” (családtagok és barátok bevonását célzó) rendezvényeket részesítsenek előnyben, és törekedjenek a család minden tagjának a bevonására.

AZ ÖNKÉNTESÉG MEGJELENÉSE A TANULMÁNYOKBAN

Mivel kutatásunk másik központi témája az önkéntesség, a következőkben a tanulmányokban megjelenő önkéntesekkel, önkéntes programokkal kapcsolatos megállapításokat mutatjuk be.

Az önkéntességet befolyásoló szociokulturális és egyéb tényezők az elemzett tanulmányok alapján

A vizsgált 29 tanulmány közül 15 tanulmányban nem találtunk információt az önkéntesek társadalmi háttéréről. Ennek egyik oka az volt, hogy a célcsoport, azaz az önkéntes szereplők nem személyek, hanem iskolák voltak, ahol nem esett szó sem a tanulók, sem a tanárok társadalmi háttéréről (Ochs 2013). A másik oka, hogy a tanulmányok elsősorban az önkéntes projektekre, azok hatékonyságára koncentráltak, és nem pedig magukra az önkéntes tevékenységekre résztvevőire (Bayley et al. 2009; Block et al. 2015).

A további 14 tanulmány különböző mélységgel mutatta be az önkéntesek szociodemográfiai jellemzőit. Egyes tanulmányoknál az önkéntesekről csak egy-egy alapvető információt tudhatunk meg, például a nemüket (Gee 2011; Reece et al. 2013) vagy az életkorukat (Kilger 2020). Több esetben a nem és az életkoron kívül egyéb háttérváltozók mentén is jellemzik az önkénteseket. Az egyik ilyen tényező az anyagi helyzet. Mivel a tanulmányok többsége hátrányos helyzetű, alacsony jövedelmi helyzetű célcsoportot vizsgál, így az önkéntesként bevont szülők is elsősorban alacsonyabb jövedelmi helyzetűek voltak (Magnuson – Schindler 2016; McWayne és mtsai 2018; Vidal de Haymes – Nguyen 2019; Wilson és mtsai. 2021). Coco és munkatársai (2007) tanulmányában jellemzően nők vettek részt az önkéntes projekteken (szülők, tanárok, projekt koordinátorok), de az egyes önkéntes csoportok más-más társadalmi háttérrel rendelkeztek. A szülők a hagyományos munkásosztály tagjai voltak, és alacsony társadalmi-gazdasági státuszúak, míg a résztvevő tanárok és a kutatók középosztálybeliek voltak. Barnett és munkatársai (2020) megállapítják, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező anyák végeznek inkább önkéntes munkát, továbbá DeCusati és Johnson (2004) megállapítják, hogy a magasabban kvalifikált szülők jobban tudtak alkalmazkodni a tantermi viszonyokhoz az önkéntes projekteken. Más tanulmányokban a szülők alacsonyabb

iskolázottsága volt jellemző (DeCusati – Johnson 2004; Coco et al. 2007; Wang – Fahey 2011). A munkaerőpiaci státusz is befolyásolhatja az önkéntességbe való bevonódás mértékét. DeCusati és Johnson (2004) szerint a rugalmasabb munkahellyel rendelkezők végeztek inkább önkéntes tevékenységet. Barnett és munkatársai (2020) szerint pedig azok a résztvevők, akik kevesebb munkaórát dolgoztak, nagyobb valószínűséggel önkénteskedtek. A vallásosság szintén pozitívan hatott az önkéntességre Barber és munkatársai (2013) szerint. Továbbá hangsúlyozzák, hogy azok, akik serdülőként önkéntes és közösségi alapú civil tevékenységekbe vonódtak be, és részt vettek különféle tanórán kívüli tevékenységekben, szintén nagyobb eséllyel önkénteskednek. Kiemelik továbbá a szülők civil szervezetekben végzett munkáját, mely szintén pozitívan kapcsolódik a folyamatos közösségi szerepvállaláshoz. Gee (2011) az önkéntességet befolyásoló tényezők kapcsán megemlíti, hogy azok a szülők, akiknek a gyermekei ugyanabban az intézményben végzik tanulmányaikat, gyakrabban kapnak felkérést és esetükben az önkéntes munka is nagyobb mértékben térül meg (pl. nagyobb érdekérvényesítő képesség az iskolában, kapcsolati háló).

A vizsgált tanulmányok alapján összességében azt állapíthatjuk meg, hogy az önkéntes tevékenységet végző személyek jellemzően kedvezőtlenebb anyagi helyzettel rendelkeztek, de egyes projekteknél a kedvezőbb anyagi helyzettel rendelkezők hatékonyabb részvételéről számoltak be. Az önkéntesekre jellemzőbb volt a rugalmas munkaerőpiaci jelenlét, a korábbi civil tevékenységekben való részvétel. A vallásosság és az, ha a családból több gyermek is ugyanabba az iskolába jár, növeli az önkéntesség esélyét.

Az önkéntes tevékenységek bemutatása, csoportosítása a feldolgozott tanulmányokban

A vizsgált tanulmányokban az önkéntes tevékenységek jellemzően az iskolában zajlottak. Kivétel ez alól Kilger (2020) írása, aki az édesapák sportszervezetekben való részvételét vizsgálta, vagy Bayley és munkatársai (2009) cikke, ahol szintén az édesapák a fő vizsgálati alanyok, viszont az önkéntes szülői programokban való részvételüket vizsgálják. Patton (2006) tanulmányában például iskola utáni program keretén belül aktív szülői workshop-okat szerveztek. Egan és Miller (2019) vizsgálatában extrakurrikuláris és sport tevékenységek, közösségi programok keretén belül vesznek részt önkéntesek a programokban.

Az önkéntes tevékenységek nagyrésze tehát *közvetlenül az iskolai munkához*, a gyermekek tanulmányi eredményességét segítő vagy felzárkóztató tevékenységekhez köthető. Vidal de

Haymes, O'Donoghue és Nguyen (2019) írásából kiderül, hogy az önkéntes szülők minden tanítási napon két órában segítették a tanárok munkáját a gyermekük iskolájában. A program során szülői mentorokat rendeltek az osztálytermekbe (nem a saját gyerekükhöz), ahol egyénileg és kis csoportokban, gyerekekkel dolgoztak segítve a tanárok munkáját napi két órában hétfőtől csütörtökig. Péntekenként workshopokon vettek részt. Malluhi és Alomran (2019) interjúelemzéséből kiderül, hogy az iskolavezetők különböző lépéseket tettek, hogy növeljék a szülők lehetőségét az iskolában való önkéntes munkára. Egy ilyen lépés volt a szülők bevonásának növelésére a „szülő-pedagógus helyettesítés”, amely során a szülők megfelelő képzés birtokában képesek voltak helyettesíteni távollévő, betegszabadságon lévő tanárokat. Reece et al. (2013) cikkében a szülők önkéntes tevékenysége leginkább az iskolai munkához kapcsolódott, míg DeCusati és Johnson (2004) írásában az önkéntesség az anyanyelvi és matematikai korrepetálás kapcsán jelenik meg azon gyermekeknél, akiknek szükségük van rá, esetleg tananyagbeli lemaradásuk van.

Az iskolai programokhoz kötődő tevékenységek kapcsán is felmerül az önkéntesség többek között Kronholz (2016) tanulmányában. Itt az önkéntesség úgy jelent meg, hogy egy iskolai kosárlabda mérkőzés kapcsán hívtak meg egy szülőt, hogy tudna-e önkéntesként részt venni az eseményen. Malluhi és Alomran (2019) beszámol arról is, hogy az iskola vezetősége lehetővé tette a szülők számára, hogy környezetvédelmi, egészségügyi, szociális műhelyekben önkénteskedjenek, valamint ünnepeken és sportprogramokon.

A vizsgált tevékenységeket amellet, hogy az iskolai munkához vagy iskolai programokhoz kötődnek-e, aszerint is csoportosíthatjuk, hogy milyen területen bekövetkező pozitív változás elősegítését célozzák az önkéntes tevékenységek, projektek.

Az egészség és a sport fontosságát hangsúlyozta az elemzett cikkek egy része. Block et al. (2015) munkájára korábban már utaltunk, miszerint egy innovatív kertészeti és főzési programot mutat be, ami közvetlenül kapcsolódik az iskolai tananyaghoz, így bevezetik a tanulókat a termesztési, betakarítási munkákba, a főzésbe, jellemzően szezonális, egészséges és ízletes ételek elkészítésébe. Ezekbe a programokba az önkénteseken túl gyakran a szülők is becsatlakoztak. Ochs (2013) az egészség és a jóllét támogatását célzó projektek bemutatására törekedett. Kilger (2020) írásában 35-61 év közötti, önkéntes munkát végző apák tapasztalatait vizsgálta, akik edzőként (foci, kosárlabda, jégkorong, atlétika, gimnasztika) vesznek részt az iskolához kapcsolódó szervezet életében. Egy másik példa, amikor egy sportoló apa kétórás gyakorlást ajánlott fel túlsúlyos tanulók számára (Malluhi – Alomran

2019). Egan és Miller (2019) tanulmányukban szintén kiemelt szerepet kaptak a sporttevékenységek, mint például az iskolán belüli és kívüli testmozgás népszerűsítése. A cikkben Epstein modelljére alapozva emeltek ki javaslatokat, úgy vélik, hogy az önkéntes szülők kulcsfontosságúak az iskola előtti és utáni fizikai aktivitás sikere szempontjából, mert sok esetben a felnőttek plusz segítsége elengedhetetlen e programok sikeréhez. Kronholz (2016) tanulmányában a szülő kosárlabda mérkőzés fotózására és videófelvétel készítésébe lett bevonva önkéntesként. Bár az önkéntesség helyszíne egy tornaterem volt, amely közvetlenül a sporthoz kapcsolódik, az önkéntes tevékenységvégzés esetén a digitális technológia használata is fontos szerepet kapott. Csakúgy, mint több más tanulmányban, ahol a digitális technológia használata mellett az informatika területe is szerepet kapott. Coco et al. (2007) által bemutatott program az informatikai tudás és készségek fejlődését célozza. A bemutatott Computer Learning Projekt célja, hogy bevonják a szülőket, a tanárokat és a kutatókat a számítógépes készségek elsajátításába, fejlesztésébe az 1-3 osztályos általános iskolás tanulók körében. A kutatók egy helyi közösségi központtal dolgoztak együtt, akik segítséget nyújtottak a számítógépes képzési program megvalósításában.

A *kulturális, közösségi élmények* is fontos szerepet kaptak a programokban. Ray (2013) tanulmányában ajánlásokat fogalmaz meg, ahol kiemeli, hogy ne csak a szülőket, de a nagyszülőket is vonják be az iskola életébe, például a rendezvényekbe önkéntesként. Wilson et al. (2021) tanulmányukban bemutatják a Pleasant Grove-i Szülő Mentor Programot, amely 2015-ben indult, és célja egyrészt az iskolai kultúra átalakítása volt azáltal, hogy növeli az iskola befektetését a szülők társadalmi és kulturális tőkéjébe. Másrészt pedig a szülők és tanárok közös munkája révén csökkentse a korai iskolaelhagyást, hogy az alacsony jövedelmű családok gyerekeiket az iskolában tartsák. Mindemellett fontosnak tartották, hogy közösséget építsenek a szülőkkel, akik támogatják egymást, miközben részt vesznek az iskolai munkában. A szülők közösségi részvételét hangsúlyozza Harris (2012) is, aki az iskolai tanács munkájában való részvétel kapcsán említi az önkéntességet, ahol az önkéntes a tanács munkájában, és az általuk szervezett programok, kezdeményezések lebonyolításában vesz részt. A tanács jól strukturált, minden szülőt a tanács tagjának tekintenek, akiket a tanár által kijelölt testület képvisel (alelnök, adminisztrátor). A tanárok és a testület havonta kétszer találkozik, hogy visszajelzést kérjenek a többi szülőtől.

Néhány tanulmány az önkéntesség tényét mint változót vonja be a kvantitatív elemzésbe (Dee et al. 2006; Porterfield – Winkler 2007; Barber et al. 2013; Barnett et al. 2020), viszont az önkéntes személyéről, az önkéntesség körülményeiről nem számolnak be. Barber és munkatársai (2013) például a következőképpen kérdeztek rá az önkéntességre: „Tinédzserkorában, amikor Ön 12–18 éves volt, rendszeresen részt vett önkéntes vagy közösségi munkában?” Dee és munkatársai (2006) a „volunteer at school” változót használják, ugyanakkor vannak más változók is, melyek utalnak az önkéntes hajlandóságra, például „szívességet tettél vagy kaptál a barátod szüleitől, vagy a barátod szülei felügyeltek a kiránduláson”. Ezek a tanulmányok tehát elsősorban vagy arra keresik a választ, hogy az önkéntességre milyen tényezők (változók) hatnak; vagy arra, hogy az önkéntesség hogyan hat egyes vizsgált változókra, például a szülők iskolába való bevonódására. Barber és munkatársai (2013) a statisztikai adatok alapján megállapítják, hogy a közösségi tevékenységekben való részvétel valószínűbb volt a fiatalabb tanulók és a magasabb iskolázottságúak körében. A demográfiai adatokra nézve nem volt statisztikailag szignifikáns különbség a közösségi tevékenységekben való részvétel valószínűségében, a faji/etnikai csoportok között, és a szülők iskolai végzettségében. Akik korábban önkénteskedtek, nagyobb valószínűséggel vettek részt ilyen programokban, mindemellett pozitív hatása volt még a vallásosságnak is. Barnett és munkatársai (2020) eredményei szerint a magasabb végzettségű anyák és azok, akik kevesebb munkaórát dolgoztak, nagyobb valószínűséggel végeztek önkéntes munkát. González és Jackson (2013) tanulmányában rávilágít arra, hogy a közepes társadalmi-gazdasági státusú (SES) iskolák gyakrabban próbálják bevonni a szülőket az önkéntes tevékenységekbe, mint a magasabb és alacsonyabb SES iskolák. Gee (2011) kvantitatív vizsgálatában, ahol összehasonlítást végzett azon családok között, ahol a gyerekek külön iskolákban tanulnak és azok között, ahol a gyerekek ugyanabban az intézményben tanulnak, kimutatta, hogy azokban a családokban, ahol mindkét gyermek ugyanabban az iskolában végzi a tanulmányait, a szülők több időt töltenek önkéntességgel, nagyobb a hajlandóságuk az önkéntességre és adománygyűjtésben is gyakrabban vesznek részt. Walsh (2010) kvantitatív eredményeiben kitér arra, hogy mi magyarázza a szülők önkéntes bevonódásának elmaradását. A szerző szerint a nagyobb közösségben nem kap kellő figyelmet a hozzáadott érték, kevesebb haszonnal jár gyermekük számára, mint egy kisebb létszámú iskola esetében, ahol az effajta bevonódás nagyobb figyelmet kap.

ÖSSZEGZÉS

Ez az áttekintés 29 tanulmány eredményeit elemezte, amelyek a szülők bevonódása és iskolai önkéntessége közötti kapcsolatot vizsgálták. A 2004 és 2021 között közzétett tanulmányok rávilágítottak arra, hogy a szülői önkéntesség erősíti a szülők éhatékonyságát, a családi elkötelezettséget és a szülők/gondviselők bizalmát az iskola iránt. Jelen szisztematikus irodalmi áttekintés fontos következtetései a következők.

- A feldolgozott tanulmányok túlnyomó többsége hátrányos helyzetű, alacsony jövedelmű, bevándorló vagy kisebbségi származású célcsoportokat vizsgált. Ennek egyik oka lehet, hogy a szülői bevonódás céljaként a vizsgált programok a társadalmi helyzetből fakadó iskolai hátrányok csökkentését tűzték ki. Ezen elképzelések a depriváció különböző fajtáinak hatását azzal próbálják kompenzálni, hogy a szülőket aktív aktorokként bevonják az iskola életébe. Jellemzőek olyan megközelítések is, amelyek a pedagógusok érzékenyítésére fókuszálnak a deprivált családokkal kapcsolatban. Ily módon sajnos nincs arra lehetőség, hogy tanulmányunk megfelelően összehasonlítsa a különböző társadalmi csoportokat, ahogy azt például a teljes populációra kiterjedő reprezentatív kutatások esetében elvárhatjuk (Coco et al. 2007; McWayne et al. 2013; Reece et al. 2013; Magnuson – Schindler, 2016; Nguyen 2019; Vidal de Haymes et al. 2019; Wilson et al. 2021).
- A vizsgált kezdeményezések, projektek főként felülről szerveződő és döntéshozói igényekre választ adva jöttek létre. Habár a tanulmányokban egyértelműen érzékelhető, hogy az igény megvan a szülők önkéntes munkájára és az aktív szülői bevonódásra, azonban a kezdeményezések tervezése és finanszírozása legtöbbször nemzeti vagy önkormányzati szinteken jelenik meg. Szülői kezdeményezésre csupán három alkalommal került sor (Reynolds 2010; Block et al. 2015; Kilger 2020). Ezen programok erőssége a közösség legitimáló erejében rejlik, mivel maguk a szülők a kezdeményezők, így az ő kezükben is marad az irányítás, és a nagyobb energiabefektetés hatására sikeresebbek lehetnek a célkitűzések elérésében. Az alulról szerveződő programok közé soroltuk azokat, amelyeket a helyi pedagógusok vagy az iskolai vezetés kezdeményezett, mivel a programokat előkészítők folyamatos és személyes kapcsolatban álltak a szülői célcsoporttal és a közösséggel, amiben dolgoztak (DeCusati – Johnson 2004; Patton 2006; Harris 2012; Ochs 2013).

- A tanulmányokból az is kitűnik, hogy az önkéntesség csak a leghétköznapibb iskolai tevékenység mentén jelenik meg néhány kivételtől eltekintve. Többször említés történik a szülők által végzett otthoni segítségnyújtásról, ami a gyermekkel közös házi feladat írásában és otthoni tornagyakorlatokban nyilvánul meg. Előfordulnak olyan esetek, amikor egy-egy közösségi program lebonyolításában kérnek segítséget a pedagógusok, de ezek jellegükből fakadóan nagy intenzitású, de rövid ideig tartó aktivitást várnak el a szülők részéről. Továbbá nem ritka a szülői munkaközösségekben, illetve különböző döntéshozatali folyamatokban való részvétel, ami aktív és rendszeres munkavégzést kíván a szülőktől, ezzel elérve a folyamatos bevonódást és az intenzív kapcsolattartást az iskolával. Megtalálhatóak olyan projektek, amelyekhez civil és egyházi szervezetek, kutatócsoportok kapcsolódtak be, mint harmadik fél, és segítségükkel olyan közösségi kezdeményezések valósultak meg, amelyek a pedagógusokat és a szülőket is partneri viszonyba állítják. Az önkéntes tevékenységek jellemzően vagy az iskolai munkához kötődhetnek (DeCusati – Johnson 2004; Reece et al. 2013; Vidal de Haymes et al. 2019) vagy iskolán kívüli programokhoz. Az iskolán kívüli programok különböző tevékenységi területeket foglalnak magukba, mint az egészség és sport (Ochs 2013; Block és mtsai 2015; Egan – Miller 2019; Kilger 2020), informatika (Coco et al. 2007) és kulturális, közösségi területeket (Harris 2012; Wilson et al. 2021).
- A tanulmányokból kirajzolódik, hogy jelentős összefüggés mutatható ki a szülők munkaerőpiaci státusa és az önkéntes bevonódás között. Az önkéntes tevékenységekbe bekapcsolódó szülőkre olykor a rugalmasabb munkaerőpiaci jelenlét a jellemzőbb (DeCusati – Johnson 2004; Barnett 2020), illetve azok körében nagyobb az esély, hogy bevonódnak az önkéntes tevékenységekbe, akik korábban vagy jelenleg is részt vesznek civil tevékenységekben, vagy önkéntesként segítik valamilyen civil szervezet munkáját (Barber 2013). Az önkéntes programokban való részvétel nagyfokú idő-és energiabefektetést igényel (Magnuson – Schindler 2016), ezért fontos, hogy a programok minél inkább illeszkedjenek a szülők időbeosztásához, ezzel is növelve a szülők bevonódását, intrinzik motivációját és elégedettségét.
- A szülők motivációjának felkeltése fontos az önkéntességbe való részvételük kapcsán. Így a szülők célzott felkérése a feladatokra jó gyakorlat lehet, segítve ezzel az érdeklődésük

felkeltését. Ugyanakkor, ha az önkéntesség mindezek mellett sem belső indítatásból történik, akkor gyakran a kötelező önkéntesség káros gyakorlatát erősíti a program.

- A legtöbb kutatás a szülők és a szervezők tapasztalataira összpontosít. A szülői érintettség vizsgálatakor kiemelten fontos a szülő szempontjainak vizsgálata. További jelentős számú munka a tanárok vagy szakemberek tapasztalatait tükrözi, ami szintén jelentős a témában. Hiányoznak azonban a gyerekek tapasztalatait vizsgáló kutatások.
- Módszertani szempontból az áttekintett tanulmányok többsége empirikus adatokon alapult, 6 tanulmány nem tartalmazott empiriát, csak javaslatokat, program bemutatásokat, így ezekből nem derül ki, hogy a jó gyakorlatok felhasználhatóak-e máshol is. A legtöbb kutató a kvalitatív kutatási módszereket részesíti előnyben, jellemzően a célcsoport sajátossága, valamint a téma és a kapcsolódó jelenségek mélyreható elemzése miatt. Az interjúk, fókuszcsoportok és megfigyelések lehetővé teszik a különböző szereplők felfogásának mélyreható megismerését. A kvalitatív jelleg miatt nehéz meghatározni, hogy a programok más helyzetekben is megvalósíthatók-e vagy sem. A programok részletes körülményeinek ismeretében azonban lehetőség nyílik az egyes elemek más célú módosítására is.

A kutatások limitációja, hogy nem értekeznek a programok hosszú távú hatásáról. A projektalapú működés és az tisztán kísérleti célból létrehozott programok pár hónapig vagy néhány évig tartanak, nem hagyva időt a kiépülésre. Az egyik általunk vizsgált tanulmány a szülők bevonásával kapcsolatos attitűdöket vizsgálta generációkon keresztül és láthatóvá tették, hogy a tartós hatásgyakorlás csak hosszú évek munkájával érhető el, és az ellenálló szülők teljes lecserélődését követően (Wing 2013). Különösen igaz lehet ez a fentről lefelé irányuló döntések esetében, ahol akár éveket is igénybe vehet mire a program vagy jogszabály legitimáció nem kényszerű látszólagos együttműködést, hanem valós cselekvést eredményez. Ugyanis az információk gyors áramlása ellenére a hozzájuk tartozó magyarázatok, az elvek megismerése és belsővé tétele nem mehet egyik napról a másikra.

Bizonyos esetekben az szülők bevonását és az önkéntességet a hátrányos helyzet leküzdésének eszközeként alkalmazták. Ezekben az elképzelésekben a szülők gyermeknevelési stratégiájának fejlesztése és a pedagógusok előítéleteinek csökkentése állt a cselekvés fókuszában. Kevés olyan kutatással találkoztunk, amelyben az iskolai önkéntes munka meglétét kedvezőbb szociokulturális családok körében vizsgálta volna.

A kutatások további limitációja, hogy a találatok között csupán négy olyan tanulmány jelent meg, amely a középiskolai rétegre fókuszál és ezekből kettő nagymintás vizsgálat, amibe belesznek az általános iskolák is (Dee et al. 2006; Porterfield – Winkler 2007). A szülők középiskolai részvételével kapcsolatos szakirodalom hiánya arra utal, hogy ilyen jellegű programok kevésbé vagy egyáltalán nem jelennek meg magasabb oktatási szinteken. Ennek egyik feltételezett oka lehet, hogy a gyermekek önállósodásával a felek már nem érzik szükségét az intenzív szülői kapcsolatnak. A nemzetközi összehasonlítást nehezíti, hogy a vizsgált munkák túlnyomó többsége az Amerikai Egyesült Államokban és az Európai Unió különböző országaiban végzett kutatásokat és jó gyakorlatokat ismerteti.

IRODALOM

Arnott, Kim (2008): Parent engagement: Building partnerships for the future. *Education Today*, 20(2) pp. 30-32.

Bakker, Joep T. A. – Denessen, Eddie (2007): The concept of parental involvement. Some theoretical and empirical considerations. *International Journal about Parents in Education*, 1(0) pp. 188-199.

Barber, Carolyn – Mueller, Conrad T. – Ogata, Sachiko (2013): Volunteerism as purpose: Examining the long-term predictors of continued community engagement. *Educational Psychology (online): An International Journal of Experimental Educational Psychology*, 33(3) pp. 314-333. DOI: 10.1080/01443410.2013.772775

Barnett, Melissa A. – Paschall, Katherine W. – Mastergeorge, Ann M., More – Cutshaw, Christian A. – Warren, Shannon M. (2020): Influences of parent engagement in Early Childhood Education Centers and the Home on Kindergarten School Readiness. *Early Childhood Research Quarterly*, 53. pp. 260-273.

Bayley, Julie – Wallace, Louise M. – Choudhry, Kubra (2009): Fathers and parenting programmes: barriers and best practice. *Community Pract*, 82(4) pp. 28-31.

Block, Karen – Gibbs, Lisa – Macfarlane, Susie – Townsend, Mardie (2015): Promoting appreciation of cultural diversity and inclusion with the Stephanie Alexander Kitchen garden program. *Journal for Multicultural Education*, 9(1) pp. 2-9. DOI: 10.1108/JME-01-2014-0007.

Coco, Angela – Goos, Merrillyn – Kostogriz, Alex (2007): Tutor and teacher timescapes: Lessons from a home-school partnership. *The Australian Educational Researcher*, 34 (1) pp. 73-87.

Coleman, James S. (1988): Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94. pp. 95-120.

Dee, Thomas S. (Thomas Sean) – Ha, Wei – Jacob, Brian Aaron (2006): The Effects of school size on parental involvement and social capital: Evidence from the ELS:2002. *Brookings Papers on Education Policy*, 2006-2007 (9) pp. 77-97.

Egan, Cate A. – Miller, Matthew (2019): Family and community involvement to increase physical activity as part of a CSPAP. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 90(1) pp. 39-45. DOI: 10.1080/07303084.2018.1535342

Epstein, Joyce L. (1987): Toward a theory of family-school connections: Teacher practices and parent involvement. In: K. Hurrelman – F. X. Kaufman – F. Losel (eds.): *Social intervention: Potential and constraints*. Berlin: de Gruyter. pp. 121-136.

- Epstein, Joyce L. – Sanders, Mavis G. (2002): School, family, and community partnerships. In: D. Levinson – R. Cookson – A. Sadovnik (eds.): *Education and sociology*. New York-London: Routledge Falmer. pp. 525-532.
- Epstein, Joyce L. (2010): School, family community, partnerships – caring for the children we share. *Kappan magazine*, 92(3) pp. 81 - 95. DOI: 10.1177/0031721710092003
- Gee, Laura K. (2011): The Nature of Giving Time to Your Child's School. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 40(3) pp. 552-565. DOI:10.1177/0899764010362116
- Grolnick, W. S., – Slowiaczek, M. L. (1994): Parents' involvement in children's schooling: A multidimensional conceptualization and motivational model. *Child Development*, 65. pp. 237-252. <http://dx.doi.org/10.1111/1467-8624.ep9406130692>
- Győri Krisztina – Pusztai Gabriella (2022): Exploring the relational embeddedness of higher educational students during Hungarian emergency remote teaching. *Frontiers in Education*, 7(7) pp. 1-7. DOI: 10.3389/educ.2022.814168
- Harris, Rebecca (2012): *Parents, teachers tout classroom councils to boost engagement*. <https://www.chicagoreporter.com/parents-teachers-tout-classroom-councils-boost-engagement/> Letöltve: 2022.10.23.
- Hoover-Dempsey, Kathleen V. – Sandler, Howard M. (1997): Why do parents become involved in their children's education? *Review of Educational Research*, 67(1) pp. 3-42.
- Kilger, Magnus (2020): Dad as a coach: Fatherhood and voluntary work in youth sports. *Education Sciences*, 10(5) pp. 132. DOI: <https://doi.org/10.3390/educsci10050132>
- Kristóf Zsolt (2020): International trends of remote teaching ordered in light of the Coronavirus (COVID-19) and its most popular video conferencing applications that implement communication. *Central European Journal of Educational Research*, 2(2) 84-92. DOI: <https://doi.org/10.37441/CEJER/2020/2/2/7917>.
- Kronholz, June (2016): Teacher home visits. *Education Next*; 16(3) pp.16-21.
- LaRocque, Michelle – Kleiman, Ira – Darling, Sharon M. (2011): Parental involvement: The missing link in school achievement. *Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth*, 55(3) pp. 115–122. DOI:<http://dx.doi.org/10.1080/10459880903472876>.
- Magnuson, Katherine – Schindler, Holly S. (2016): Parent programs in Pre-K through Third Grade. *The Future of Children*, 26(2) pp. 207–221. DOI: <https://doi.org/10.1353/foc.2016.0019>
- Maljak, Kimberly – Centeio, Erin E. – Kaszeta, Kristen – McCaughtry, Nathan – Garn, Alex – Shen, Bo – Martin, Jeffrey – Kulik, Noel, – Somers, Cheryl (2016): Facilitators and barriers of implementing afterschool healthy kids' clubs. *Research quarterly for exercise and sport*. Research Program Schedule, *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 87(2) DOI: 10.1080/02701367.2016.1194113
- Malluhi, Hazar Hekmat – Alomran, Nayel Musa (2019): Family volunteers as alternative future resources: School leaders' beliefs and practices. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (IJET)*, 14(10) pp. 88-115. DOI: <https://doi.org/10.3991/ijet.v14i10.10189>
- Markos Valéria – Kocsis Zsófia – Dusa Ágnes (2019): Different forms of cCivil activity and employment in Hungary and abroad, and the development of student drop-out. *Central European Journal of Educational Research*, (1)1 pp. 1-12.
- McWayne, C. Brandon Foster –Melzi, Gigliana (2018): Culturally embedded measurement of latino caregivers' engagement in head start: A tale of two forms of engagement. *Early Education and Development*, 29(4) pp. 540-562. DOI: 10.1080/10409289.2018.1442094

- Ochs, Felicia (2013): Infrastructure and education: taking simple but strategic steps in schools. *Physical and Health Education Journal*, 79 (3) pp. 22-24.
- OECD (2019). PISA 2018 Results (Volume III): What school life means for student's lives. <https://www.oecd.org/publications/pisa-2018-results-volume-iii-acd78851-en.htm>
Letöltve: 2022.03.20.
- Patton, Jessica Rae (2006): *Family, Extended. Teaching pre K-8*, 37(3) pp. 42-45.
- Porter DeCusati, Cheryl L. – James E. Johnson (2004): Parents as classroom volunteers and kindergarten students' emergent reading skills. *The Journal of Educational Research*, 97(5) pp. 235-247. DOI: 10.3200/JOER.97.5.235-247
- Porterfield, Shirley L. – Winkler, Anne E. (2007): Teen time use and parental education: Evidence from the CPS, MTF, and ATUS. *Monthly Labor Review*, 130(5) pp. 37-56.
- Pusztai Gabriella – Kovács Klára – Markos Valéria – Demeter-Karasz, Zsuzsanna – Maior Enikő (2019): Civic engagement and the resources of persistent students and the reasons of dropout in higher education. *Hungarian Educational Research Journal*, 9(2) pp. 270-287
- Ray, Julie A. (2013): Family connections: Today's young families: successful strategies for engaging millennial parents, *Childhood Education*, 89(5) pp. 332-334. DOI: 10.1080/00094056.2013.830920
- Reece, Cornelia A. – Staudt, Marlys – Ogle, Ashley (2013): Lessons learned from a neighborhood-based collaboration to increase parent engagement. *School Community Journal*, 23(2) pp. 207-226.
- Reynolds, Rema (2010): They think you're lazy," and other oessages black parents send their black sons: An exploration of critical race theory in the examination of educational outcomes for black males. *Journal of African American Males in Education (JAAME)*, 1(2) pp. 144–163.
- Sui-Chu, Esther Ho – Willms, J. Douglas (1996): Effects of parental involvement on eighth-grade achievement. *Sociology of education*, pp. 126-141.
- Vidal de Haymes, Maria – O'Donoghue, Siobhan – Nguyen, Hien (2019): The impact of school-based volunteering on social capital and self- and collective efficacy among low-income mothers. *Children and Schools*, 41 (2) pp. 79–88. DOI: <https://doi.org/10.1093/cs/cdz005>
- Walsh, Patrick (2010): Is parental involvement lower at larger schools? *Economics of Education Review*, 29(6) pp. 959-970. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2010.04.003>
- Wang, Lili – Fahey, Didi (2011): Parental volunteering: The resulting trends since no child left behind. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 40(6) pp. 1113–1131. <https://doi.org/10.1177/0899764010386237>
- Wilson, Marguerite Anne Fillion – Robinson-Perez Ada – Yull, Denise Gray (2021): From school exclusion to provisional access: possibilities and limitations of a Critical Class Conscious Parent Engagement Program in rural upstate New York. *School Community Journal*, 31(2) pp. 293-323.
- Wing Ng, Shun (2013): Including parents in school governance: Rhetoric or reality. *International Journal of Educational Management*, 27(6) pp. 667–680. DOI: <https://doi.org/10.1108/IJEM-07-2012-0087>